!!! (!) Hieracium aurantiacum L.

NY! (Téves Soó adata a Tt jelöléssel!)

Álmosd (Daruláp). A múlt év májusában megkeresve Dr.Gergely P. szenzációs felfedezését (Vö. Simon T., 1977.) megállapítottuk, hogy több száz példány él kb. 50 m^2-es területen - erősen veszélyeztetve, mert a földúthoz közel van és itt járnak be a belső utakhoz - a H. caespitosummal együtt, v. azzal hibridizálódva! A társulás valószínűleg az Ag. a. és a F. prat. átmenetei a széli részekbe Fil.-Ger. Védelme érdekében-pl. bekerítéssel - sürgősen tenni kell!

! Hieracium caespitosum Dum.

NY, Mint az előző. (És Nyírábrányban /Láp-erdő/ ugyanígy csak néhány tő.)

(Folytatjuk)

Sümegi Pál:

A Debrecen-erdőspusztai terület Mollusca faunája

Bevezetés

A debreceni Erdőspuszták a nyírségi homokterület DNY-i részén helyezkedik el. A homokbuckás terepet kisebb vízfolyások (Guti-ér, Kati-ér, Zúgó-ér) szabdalják fel. Az erek vizét a Derecskei-Kálló és a Konyári-Kálló patakok gyűjtik össze és a Kálló-csatornán keresztül a Berettyó folyóba vezetik.

A XVIII. században meginduló, majd a XIX. században felgyorsuló erdőirtás, akácfa betelepítés, a vízrendezés, a természetes gyepek szántóvá alakítása (M[illegible]y ,1981.) megváltoztatta a terület flóráját és kultúrerdővé-kultúrtájjá alakította az egykori természetes környezetet.

A természetes élőhelyek megváltozása a Mollusca faunára is hatott, de az eredeti élőhelyekről nincs gyűjtési adatunk. Viszont néhány eredeti állapotot legjobban megőrző erdőfoltból, patak menti ártéri területről előkerülő Mollusca fajok alapján következtethetünk az egykori faunára is.

A gyűjtés a következő területekre terjedt ki: a Halápi-, a Cserei-, a Martinkai-, a Hármashegyaljai erdők, az erdőket övező vízfolyások és mesterséges víztározók, vízparti régiók és kaszáló rétek.

Az 1987-ben végzett gyűjtések alapján (Sümegi P. 1987.) a következő gyűjtési helyeket lehetett elkülöníteni: 1. Telepített homoki tölgyeserdő gazdag cserjeszinttel (Crataegus, Prunus, Euonymus), 2. Telepített homoki tölgyes cserjeszint nélkül, 3. Tölgyes-akácos elegyerdő, 4. Akácerdő, 5. Homoki gyep, 6. Vízparti éger-fűzrégió, 7. Vízparti nád- és gyékényrégió, 8. Vízi régió, 9. Kaszálórétek, 10. Fenyőerdő. A fenyőerdőkből Mollusca faj nem került elő. Ennek okát abban látjuk, hogy a savanyú, SiO_2-ben gazdag aljzat (savanyú homoki váztalaj, tűlevelek) nem kedveznek a csigafaunának.

A gyűjtés 25 x 25 cm-es kvadrátokból, illetve egyeléses kiegészítésekkel történt. A faunalista szempontjából csak azokat az adatokat vettük figyelembe, amelyeknek élő példánya előkerült.

A malakológiai vizsgálat eredményei

A különböző élőhelyekről (1-9) begyűjtött fauna 54 (25 vízi és 29 szárazföldi) fajból áll. A begyűjtött fajok felsorolását mintavételi helyenként, rendszertani sorrendben az alábbiakban adjuk meg (1. táblázat).

Vízi fajok	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Sphaerium lacustre (MÜLL.)									+
2. Sphaerium corneum (L.)									+
3. Pisidium obtusale (LAM.)									+
4. Pisidium cf. casertanum (POLI)									+
5. Valvata cristata (MÜLL.)									+
6. Bithynia tentaculata (L.)									+
7. Acroloxus lacustris (L.)									+
8. Lymnaea stagnalis (MÜLL.)									+
9. Lymnaea palustris (MÜLL.)									+
10. Lymnaea truncatula (MÜLL.)								+	+
11. Lymnaea auricularia (L.)									+
12. Lymnaea peregra (MÜLL.)									+
13. Aplexa hypnorum (L.)									+
14. Physa fontinalis (L.)									+
15. Planorbarius corneus (L.)									+
16. Planorbis planorbis (L.)									+
17. Anisus septemgyratus (ROSS.)									+
18. Anisus spirorbis (L.)							+	+	+
19. Anisus vortex (L.)									+
20. Bathyomphalus contortus (L.)									+
21. Gyraulus albus (MÜLL.)									+
22. Gyraulus laevis (ALD.)									+
23. Armiger crista (L.)									+
24. Hippeutis complanatus (L.)									+
25. Segmentina nitida (MÜLL.)									+

Szárazföldi fajok	1	2	3	4	5	6	7	8	9
26. Carychium minimum (MÜLL.)						+	+		
27. Succinea elegans (RISSO)							+		+
28. Succinea oblonga (DRAP.)						+	+		
29. Cochlicopa lubrica (MÜLL.)						+	+		
30. Cochlicopa lubricella (POR.)		+							
31. Truncatellina cylindrica (FÉR)		+			+				+
32. Vertigo pusilla (MÜLL.)	+								
33. Vertigo pygmaea (DRAP.)		+							
34. Vertigo angustior (JEFF.)	+								
35. Granaria frumentum (DRAP.)			+	+	+				+
36. Pupilla muscorum (L.)		+			+				+
37. Vallonia costata (MÜLL.)	+					+			+
38. Vallonia pulchella (MÜLL.)	+					+			
39. Chondrula tridens (MÜLL.)				+	+				+
40. Punctum pygmaeum (MÜLL.)	+								
41. Vitrina pellucida (MÜLL.)	+	+							
42. Vitrea crystallina (MÜLL.)	+								
43. Aegopinella minor (STAB.)	+								
44. Nesovitrea hammonis (STRÖM.)	+	+	+						
45. Zonitoides nitidus (MÜLL.)							+		
46. Deroceras laeve (MÜLL.)	+								
47. Euconulus fulvus (MÜLL.)	+	+							
48. Bradybaena fruticum (MÜll.)						+			
49. Helicella obvia (MENKE)				+	+	+			
50. Perforatella rubiginosa (A.S)						+		+	
51. Monacha cartusiana (MÜLL.)						+		+	

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
52. Cepaea vindobonensis (FÉR.)							+	+	
53. Helix pomatia (L.)				+	+	+	+		
54. Helix lutescens (ROSS.)					+	+	+		

A vízi faunában a nagy tűrőképességű, álló és folyóvizekben egyaránt előforduló, növényzettel bevont vizeket kedvelő fajok diminálnak (pl. Valvata cristata, Planorbis planorbis). A növényzettel kevésbé bevont, tisztább vizet kedvelő fajok közül a Bithynia leachi és a Gyraulus laevis került elő. A vízi fajok többsége nagy elterjedésű, holarktikus-palaearktikus faunaelem.

A vízparti régióra a Zonitoides nitidus-Succinea elegans asszociáció Mollusca fajai a jellemzőek, a névadó fajok mellett elsősorban a Lymnaea truncatula és a Succinea oblonga. Az éger-fűz régióra leginkább a Cohlicopa lubrica faj a jellemző és csak innen került elő a Bradybaena fruticum.

Az erdőkből gyűjtött fajok közül legfontosabb a Vertigo pusilla. Ez a faj a középhegységekben elterjedt, de az Alföldön rendkívül ritka. A "Magyarországi recens puhatestűek elterjedése" (Pintér L. - Richnovszky A.: 1979.) című munka nem is jelzi az Alföldön. Kimondottan zárt erdei fajnak tartották eddig hazánkban, bár Bába K. (1974, 1983) munkáiban az Alföldön a csévharaszti és a Szatmár-Beregi síknál jelzi a faj előfordulását, valamint a legújabb kutatások szerint (Nyilas I. - Sümegi P. 1987.)

a faj a bátorligeti láp területén is él. Az erdőspusztai előfordulása új és figyelemreméltó adat.

A szárazföldi faunában az erdei fajok közül a mesophil elemek vannak túlsúlyban. Ebbe a csoportba tartoznak: a Vallonia costata (MÜLL.), a Vitrina pellucida (MÜLL.), a Nesovitrea hammonis (STRÖM), az Aegopinella minor (STAB.) és az Euconulus fulvus (MÜLL.) fajok. A cserjeszinttel rendelkező tölgyeseknél a Vertigo pusilla fajjal együtt a Vertigo angustior is előkerült. Ez a faj szintén a középhegységben elterjedtebb, az Alföldön főleg a lápok peremén fordul elő.

Az akác- és az akác-tölgy vegyes erdők, valamint a homokgyepek faunáiban a nagy elterjedésű subxerophil és a nagy tűrőképességű elemek dominálnak.

A Mollusca fauna alapján levonható következtetések

A területen megtalált valamennyi vízi és vízparti Mollusca faj az erek vízgyűjtő folyójában, a Berettyó folyóban, illetve annak parti sávjában is megtalálhatók. A Berettyó folyóból - a nem megfelelő élettér miatt - csak a nagyobb vízborítást igénylő és kimondottan mozgó vízhez ragaszkodó fajok (pl. Litoglyphus naticoides) nem húzódtak fel a terület vízfolyásaiba és a mesterséges tavakba.

A szárazföldi fauna alapján több érdekes változást követhetünk nyomon. Az egykori zártabb erdőségekhez legjobban hasonlít élőhely szempontjából a cserjeszinttel rendelkező homoki tölgyerdő. Innen, alföldi viszonylatokban gazdag, mesophil jellegű, reliktum elemeket (Vertigo pusilla, Vertigo angustior) is tartalmazó Mollusca fauna került elő. Ez a faunaegyüttes sokkal elterjedtebb lehetett a bevezetőben említett antropogén hatás előtt. A faji összetétel azt is jelzi, hogy a középhegységből több fajnak sikerült lejutnia (lápok mentén a hűvösebb-párásabb mikroklímájú faunafolyosókon) és megtelepednie a területen.

Az antropogén hatás az erdőirtással és a cserjeszint ritkításával úgy jelentkezik, hogy eltűnnek a mesophil erdei elemek és megjelennek a nyílt területre jellemző mesophil-subxerophil fajok. A legdrasztikusabb hatás ott érte a puhatestű faunát, ahol fenyveseket telepítettek be.

A későbbi vizsgálatok során - több területen való gyűjtés mellett - a patak menti öntésterületeken, lápföldeken érdemes lesz feltárni a holocén rétegeket, hogy korrelatívan összevethető legyen az egykori természetes növényzet faunája a maival, illetve nyomon lehet követni a középhegységi fajok betelepedési útirányait.

Irodalom

Bába, K. 1974. Különböző állapotú csévharaszti tölgyesek puhatestűinek mennyiségi viszonyai, Abstracta Botanica. 2.: 71-76.

Bába, K. 1983. A Szatmár-Beregi sík szárazföldi csigái és a környezetükre levonható következtetések, Juhász Gy. Tanárképző Tud. Közl.: 27-42.

Módi, Gy. 1981. A debreceni erdőspuszták története 1945-ig, Bihari Múzeumok Kiadványa: 1-18.

Nyilas, I. - Sümegi P. Bátorliget Mollusca faunája, Megjelenés alatt.

Pintér, L. - Richnovszky, A. 1979. A magyarországi recens puhatestűek elterjedése, Soósiana : 1-350.

Sümegi, P. Jelentés a Debrecen-erdőspusztai terület Mollusca faunájáról, Kézirat. KLTE, Ásv. és Földtani Tanszék.

Dr.Harka Ákos:

Új fajok a Közép-Tisza halfaunájában

Faunánk állandó változása és ismereteink bővülése időről-időre megkívánja a régi adatok kiegészítését, korrekcióját. A következőkben azokat a fajokat vesszük számba, amelyek a Tiszáról készített legutóbbi faunalistában (Vásárhelyi I. 1960) még nem szerepeltek, de azóta már ismert halaivá váltak a Tokajtól Cibakházáig terjedő folyószakasznak.

Az ezüstkárász (Carassius auratus gibelio) import révén került az országba: 1954-ben hozták be Bulgáriából a szarvasi tógazdaságba (Páskándy J. 1968). Mivel növekedése a mi viszonyaink között lassúnak bizonyult, ugyanakkor viszont a pontynak táplálékkonkurrense, tenyésztésével felhagytak. A kiszökött példányok azonban - részben igénytelenségük, részben szaporaságuk következtében - gyorsan benépesítették a Körös és Tisza mentét, s leszármazottaik ma már szinte minden vizünkben megtalálhatók.

A tiszafüredi folyószakaszon 1970-ben fogott halpéldányoknak már 2 %-a ezüstkárász volt, a Kiskörei-tározó feltöltésekor pedig robbanásszerű elszaporodásának lehettünk tanúi. Túlszaporodásának a ragadozók állományának gyarapodása vetett véget, de aránya a fogásban ma is igen jelentős, mintegy 10 % körül mozog.

A kínai eredetű fehér amur (Ctenopharyngodon idella), valamint a fehér és pettyes busa (Hypophthalmichthys mo-